

Bokredaktör: Gun Berfelt Tel: 08-790 34 80

Ett frö till en bra nordisk resemedicinsk bok

Birgitta Evengård, Göran Stiernstedt. **Inte bara resfeber**. 120 sidor. Pris 69 kr. Malmö: Cortec Medical AB, 1997. ISBN 91-630-6292-5.

Recensent: Olle Norrbohm, klinikkchef, UD-Sidas klinik, Danderyds sjukhus, Stockholm.

Utgivaren skriver i förordet att man vänder sig till avancerade resenärer som beger sig ut på långresor och bor primitivt.

Det skall sägas direkt att boken är mycket välskriven på ett lättflytande språk.

Goda, kortfattade råd

Man får sig till livs ett betydande antal goda och kloka råd som täcker allt möjligt, från att det är klokt att ta fotokopior av pass och viseringar till försäkringsfrågor till att kondomer skall vara av latex.

Författarna går raskt igenom åksjuka, jet lag, värmeslag, höjdsjuka, kläddräkt, vattenrening, matråd, sex och hur det är att resa med barn. Graviditet avhandlas helt kort.

Avsnitten är ofta så korta att man inte riktigt har förstått att de är slut när de just har börjat. Det är naturligtvis bra att man inte är mångordig, men skall man nu rikta sig till kvalificerade resenärer tror jag att det hade varit bra att gå in litet mer i detalj. Stycket om dykning, som kan vara så farlig, är på fyra rader.

Avsnittet som berör vad man som resenär bör tänka på om man har sjukdomar med sig i bagaget vid utresan är klart bra. Anmärkningsvärd är uppgiften att de flesta fall av akuta hjärtfall inträffar på flygplatsen. Hur vet man det?

På några sidor ger man råd om hur man skall förfara vid diarré, malaria, sårsvård och eventuell blodtransfusion.

Ivrigt letar jag naturligtvis upp avsnittet om sex – men där finns intet nytt, och tur är väl det för råden är så enkla och självklara som vore de skrivna av en nytillträdd pastorsadjunkt.

Det är glädjande att se hur farligheten i trafiken och alkoholen lyfts fram.

Det kunde faktiskt ha varit mer av dessa ämnen.

Tonvikt på infektionssjukdomar

Tjugufem sidor ägnas åt genomgång i alfabetisk ordning av infektionssjukdomar från amöbiasis till tyfus. Lite väl kompakt blir det, inget för den hypokondriske resenären som i andanom ser sig själv med antrax, Chagas sjukdom och flodblindhet, som sprids av knott och inte av en fluga. Dock får man lära sig att man behandlar onkocerciasis med ivermectin. Det är ju bra att veta. Väl så bra hade varit med ett längre avsnitt om malaria där man något mer i detalj kunde ha diskuterat risken att drabbas, något om olika mediciner man kan ta som profylax och, inte minst, belyst några av alla de rykten som florerar angående färdvägar, kostnader och alla olika rekommendationer man fått för att undgå malaria.

Denna lilla bok är välgörande fri från sakfel. Min bedömning är att den gott kunde gjorts litet fylligare. Att tonvikten ligger på infektionssjukdomar är naturligt. Där ligger ju författarnas livsgärning. Men man borde i uppräkningsen av sjukdomar bättre ha klargjort vilka som är vanligare och vilka som knappast alls är en risk för resenären.

Jag skulle ha uppskattat ett avsnitt om personlig säkerhet, om våld, överfall och sexuella övergrepp. Här finns mycket att lära för resenären från folkhemmet.

En genre med begränsat utbud

Utbudet av litteratur i branschen i Sverige är begränsat.

Robert Sinclairs »Utlandshälsövård,

Resemedicinsk handbok» från 1990 är bra och fortfarande till stor del gångbar men riktar sig mer till utlandsstationerade.

Vacc-Guiden i Sverige AB gav 1997 ut »Hälsoråd och tips för Dig som åker till tropiska länder» har samma format som en flygbiljett och innehåller många bra råd och är trots det lilla formatet fyligare och täcker ett bredare spektrum av resemedicinen än »Inte bara resfeber».

För den kvalificerade resenären, och för den delen även för läkaren är Richard Dawoods »Travellers' health» stöttepelaren. Boken är dock på 470 tättskrivna sidor och på engelska.

Fyller sin funktion

Till sist skall sägas att boken utan tvekan är användbar och fyller en funktion. Kanske har vi sett fröet till en bra nordisk resemedicinsk bok för resenärer. •

Bred genom- lysning av ämnet resemedicin

Per-Anders Mårdh, red. **Rese- och migrationsmedicin**. 245 sidor. Lund: Studentlitteratur, 1998. Pris 408 kr. ISBN 91-44-00618-7.

Recensent: Olle Norrbohm, klinikkchef, UD-Sidas klinik, Sidas läkarmottagning, Danderyds sjukhus, Stockholm.

Allt fler reser allt längre. Det är inte ovanligt att man under en resa eller i utlandstjänst drabbas av sjukdom eller olycksfall. Då kan det vara naturligt att kontakta sin läkare där hemma. Den tiden har således kommit när man får vara beredd på samtal eller fax från avlägsna trakter. Det rör sig då oftast om frågor som kräver snabba svar från någon som har grundläggande kunskaper i vilka hälsorisker som finns i fjärran länder och vilka sjukvårdsresurser som finns.

Lika naturligt är det att patienten förväntar sig att läkaren eller sjuksköters-

kan skall ge råd inför den stundande resan. Det kan gälla allt från vaccinationer, infektioner och den egna kroniska sjukdomen till frågor som gäller små barn och mycket gamla.

Boken omfattar 22 kapitel som skrivits av nästan lika många författare. Man avhandlar många sidor av resemedicinen som bl a traumatologi, dykmedicin, ögonsjukdomar, tandvård, tarminfektioner och parasiter, malaria, kyla, gynekologi och sexuellt överförda sjukdomar. Till detta skall läggas kroniska sjukdomar, utlandsstationeringens psykiska och sociala aspekter, vaccinationer och inte minst viktigt försäkringsaspekter och hur man hämtar information från Internet.

Åtskilliga avsnitt är intressanta och säkert av värde för den som börjat intressera sig för resemedicin. Flera är dessutom utmärkt skrivna.

Oklarheter och felaktigheter

Avsnitten om diarré och parasiter är innehållsrika, tydliga och välskrivna, men jag må säga att det är frikostigt att rekommendera vaccination mot kolera vid vistelse i stora delar av Syd- och Centralamerika.

Lite lustigt blir det när man i ett kapitel i samband med kosthygien skriver »cool it, boil, peel it or forget it» medan man i avsnittet om parasitära sjukdomar skriver »cook it, boil it, peel it or leave it». En obetydlig anmärkning i marginalen, som dock avspeglar den totala bristen på sammanhållande kraft i boken som är full av motsägande uppgifter.

I kapitlet om flygmedicin, där jag för övrigt saknar ett avsnitt om några av de

ofta komplicerade och i varandra sammanflätade faktorer som skall klargöras och beaktas inför en sjukevakuering, står det att den låga luftfuktigheten ombord i ett flygplan inte innebär fara för dehydrering medan det i kapitlet om dykmedicin står att man lätt blir uttorkad under flygresan med en minskning av den cirkulerande blodvolymen.

Inledningsvis får vi lära oss att snöblindhet är konjunktivit medan ögonläkaren klargör att det rör sig om en keratitis photoelectric.

I kapitlet om kroniska sjukdomar skrivs att Lariam bör undvikas under hela graviditeten medan gynekologen skriver att samma medel är kontraindicerat som profylax under graviditet och i det utmärkta malariakapitlet står det att Lariam ej rekommenderas till gravida under första trimestern och att graviditet avråds inom tre månader efter intag av medicinen. Dessa olika synpunkter på Lariams användning är begripliga men borde ha kommenterats.

Redaktören skriver i kapitlet om vaccinationer och allmän rådgivning inför resa om bl a vaccin mot hepatit A och namnger Havrix. I texten anges doseringen för vuxna riktigt till en inledande dos följt av en andra efter sex till tolv månader. I tabellen anges dock en injektion fyra respektive två veckor före avresa. I samma tabell anges endast en dos vaccin mot kolera fyra veckor före avresa – Fass-texten anger två doser för vuxna och tre för barn i åldern 2-6 år.

Förvånande påståenden

Häpnadsväckande är att redaktören skriver att SBLs poliovaccin endast innehåller formalinavdödat poliovirus typ 1 medan typ 2 och 3 inte är »representerade» i vaccinet. Minst lika förvånande är det att i samma kapitel står att rabiesvaccin inte skall ges till personer som står på klorokin. Kanske är det vanligast med misstänkt rabiesmitta just i områden där man kan ha skäl att använda klorokin mot malaria. Att i en sådan situation avstå från vaccination på grund av klorokinprofylax skulle kunna bli ödesdigert.

Uttalandet att man bl a på grund av rabies inte bör hålla sig med hund i tropikerna är drastiskt. Många vill ha hund inte bara för sällskap utan som vakthund, som på ett effektivt sätt ökar säkerheten. Uppräkningen av oklarheter och felaktigheter i redaktörens kapitel om vaccinationer inför resa kunde fortsätta men jag nämner nu endast att författa-

ren skriver att vid vaccination av barn under 2 års ålder mot meningokocksjukdom ges enbart typ A-vaccin, ett vaccin, som dock inte finns registrerat i Sverige.

Avsnittet om sexualitet i samband med resa är innehållsrikt och med bättre språkhantering än andra kapitel av samma författare.

Uppgiften att Sveriges ambassad i vissa länder skulle hålla lager av blod avsedda för svenska medborgare vid akut behov är så absurd att kommentarer är överflödiga.

Förtjänstfulla avsnitt

I det välskrivna kapitlet om hur det är att arbeta utomlands får man den rätta känslan av hur det är att förbereda en resa och vilka vedermödor som kan dyka upp.

Att man har tagit med hur man söker på Internet och räknar upp en hel del adresser är bra, liksom påpekandet att man kan gå in och läsa lokala tidningar för att få färsk infektionsepidemiologiska nyheter. Min erfarenhet är att dagspressen på många håll är en uppdaterad och vanligen förvånansvärt korrekt källa.

Många kapitel är intresseväckande, lagom avvägda och av värde för den intresserade läkaren eller sjuksköterskan. Särskilt värderar jag avsnitten om psykologiska, sociala och försäkringstekniska frågor. Det är områden som hör hemma i resemedicinen tillsammans med olika rent medicinska ämnen.

När man har engagerat framstående författare hade det varit på sin plats med en presentation av deras bakgrund, yrkesverksamhet och utlandserfarenhet.

Boken är ett välkommet första försök med övervägande värdefulla användbara kapitel, där jag dock saknar avsnitt som berör personlig säkerhet, hur man kan förfara vid olika typer av flygevakuering, internationella räddningsorganisationer samt kroppens reaktion på värme och hög höjd.

Stramare redigering hade behövts

Det är också tråkigt att sakna känslan av en god redaktörs sammanhållande hand, en person som är insatt i resemedicin och som kan skriva svenska.

Boken kan bli bra, men den kan på grund av för många felaktigheter, sväpande uttalanden och oklarheter i redaktörens kapitel, inte rekommenderas. •